

Bijen zijn onlosmakelijk verbonden met de landbouw. Ze zorgen voor de bestuiving en dus vruchtzetting, daarnaast produceren bijen honing. Daarom horen bijen thuis op het landbouwbedrijf. Odin-imkerij neemt het voortouw en helpt bd-boeren bij het verzorgen van bijenvolken op het bedrijf. Wat kan de boer zelf doen voor de integratie van bijenvolken op het bedrijf? TEKST | LEEN JANMAAT & BOKI LUSKE | FOTO'S | LEEN JANMAAT

BIJEN ZORGEN VOOR DE
VRUCHTZETTING EN
VERRIJKEN HET LEVEN
OP HET BOERENBEDRIJF

BIJEN HOREN ER BIJ

Biologisch-dynamische landbouw hecht veel waarde aan bijen. Aan het houden van bijenvolken worden specifieke eisen gesteld en er worden maatregelen genomen om de volken gezond en vitaal te houden. Odin-imker Jos Willemse legt uit wat dit inhoudt: “Biodynamisch imkeren betekent voor mij dat je recht doet aan de wijze waarop het bijenvolk zich van nature lokaal ontwikkelt, gezond wil blijven en zich in stand wil houden. Hierdoor versterk je hun eigen immuunsysteem. Wat de honingbij van nature zou willen is voor vele imkers nauwelijks bekend. Dit komt door de aangeleerde, voor bijenwezens vreemde ingrepen die beroepsimkers doen die ook

meer en meer ziet bij hobby-imkers. Deze ingrepen heeft de gezondheid van bijen de laatste honderd jaar achteruit doen gaan. Op het eerste oog lijken de bijen gezond maar bij nadere beschouwing liggen ze op de intensive care. Biodynamisch imkeren betekent de natuurlijke wijze van leven ondersteunen. In de praktijk: volken laten verjongen via het natuurlijke zwermproces. Dus géén koninginnenteelt, géén vermeerdering via de redcel. Bijen hun raten zelf laten bouwen van de eigen uitgezwete bijenwas en geen kunststraat gebruiken. De bijen op hun eigen honing laten overwinteren en niet op suiker of siroop. Zorgen voor voldoende en divers gifvrij voedsel op de plaats waar de bijen zijn opgesteld, dus vooral de lokale dracht verbeteren“.

Voorwaarde voor een vitaal volk is dat er voldoende voedsel in de directe omgeving van de kast of korf aanwezig is. Om de omgeving geschikt te maken voor bijen, is het noodzakelijk in de huid van de bij te kruipen. Hoe ziet de ideale omgeving of ‘bijenweide’ er uit? Stuifmeelbemonsteringen geven inzicht in welke drachtplanten belangrijk zijn. Maandelijkse bemonsteringen op zes bd-bedrijven liet zien dat

in het voorjaar veel stuifmeel afkomstig is van bomen en struiken. Op alle locaties bestond het bijenbrood in april uit stuifmeel van wilg, appel, peer, pruim en kers. Esdoorn en paardenkastanje komen daar in mei bij. Vanaf juni gaven de locaties ieder een eigen beeld. Op sommige locaties maakten landbouwgewassen als aardbei en asperge een aanzienlijk deel uit van het bijenbrood. Ook bloeiende roosachtigen vonden we terug. Vanaf augustus zijn het vooral kruiden die de basis vormen. Sint-

‘Op het eerste oog lijken de bijen gezond, maar eigenlijk liggen ze op de intensive care.’

Honingbijen leven in kolonies met één eiliggende koningin en vele duizenden steriele werksters die zorgen voor voedselvoorziening van de larven en koningin. Door middel van dansjes, geluiden en feromonen geven ze aan elkaar door waar voedsel te vinden is. Bijenvolken vernieuwen zich door te zwermen: de koningin vertrekt met een deel van het volk. Een jonge koningin neemt het achterblijvende volk over. Door de bijzondere samenwerking wordt een bijenvolk ook wel een superorganisme of imme genoemd.

Hommels en solitaire bijen zorgen ook voor bestuiving. Wat alle bijen gemeen hebben is dat ze 100% vegetariër zijn en dus afhankelijk zijn van voldoende drachtplanten.

janskruid, korenbloem, phacelia, guldenroede, kruisbloemigen en verschillende klaversoorten troffen we aan. De kruiden in akkerranden zijn in deze periode een welkome aanvulling. In september kan de paardenbloem voor de tweede keer in bloei komen en voedsel bieden. In het veehouderijgebied was de witte klaver de absolute nummer één gedurende de zomer. De vraag is dan: wat gebeurt er als alles in één keer wordt gemaaid?

Ellen Krul heeft zich aangemeld bij het Odin-imkerij-project. Zij, haar partner Jos Jeuken en hun medewerkers runnen het biologisch-dynamische akkerbouwbedrijf GAOS in Flevoland. Achterop het bedrijf staan nu drie kasten met volken die ieder een naam hebben. “De aanleiding om mee te doen was eigenlijk het feit dat we zoveel bloeiende gewassen in onze vruchtwisseling hebben” vertelt Ellen, “ik wist dat bijen belangrijk zijn voor de bestuiving. Via via kwamen we in contact met Jos Willemse, daarna hebben we een imkerkursus gevolgd. Voor ons gaf dit verdieping en een bredere blik op ons bedrijf en omgeving. We zijn veel alerter geworden op bloemen, insecten en drachtplanten op ons bedrijf. De jonge aanplant langs de spoorbaan is

nog volop in ontwikkeling en veel bomen en struiken worden nu ook al bevlogen. Daarnaast hebben we bloeiende akkerranden ingezaaid. Uit het stuifmeelonderzoek blijkt dat de bijen in het vroege voorjaar stuifmeel verzamelen van bloeiende groenbemers en in het najaar van de akkerranden. Ook hebben we een drachtkalender gemaakt. Zo'n uitslag houdt ons als het ware een spiegel voor vanuit bijen perspectief, het geeft een andere kijk op ons bedrijf. Voorlopig houden we drie volken op het bedrijf, Jos Willemse ziet toe hoe de volken zich ontwikkelen. Alle volken zijn de vorige winter goed doorgekomen. De

zwermen van dit jaar hebben we helaas niet terug gevonden, daarvoor staan de kasten te ver van huis.”

Door elke maand een sample te nemen van het bijenbrood is in 2014 in beeld gebracht welke typen drachtplanten belangrijk zijn voor de bijenvolken bij GAOS. In deze grafiek is het percentage stuifmeel omgerekend in de hoeveelheid bijenbrood. Bijenvolken groeien in het voorjaar en worden na de zomer weer kleiner. Dat is terug te zien aan de stuifmeelvoorraad.

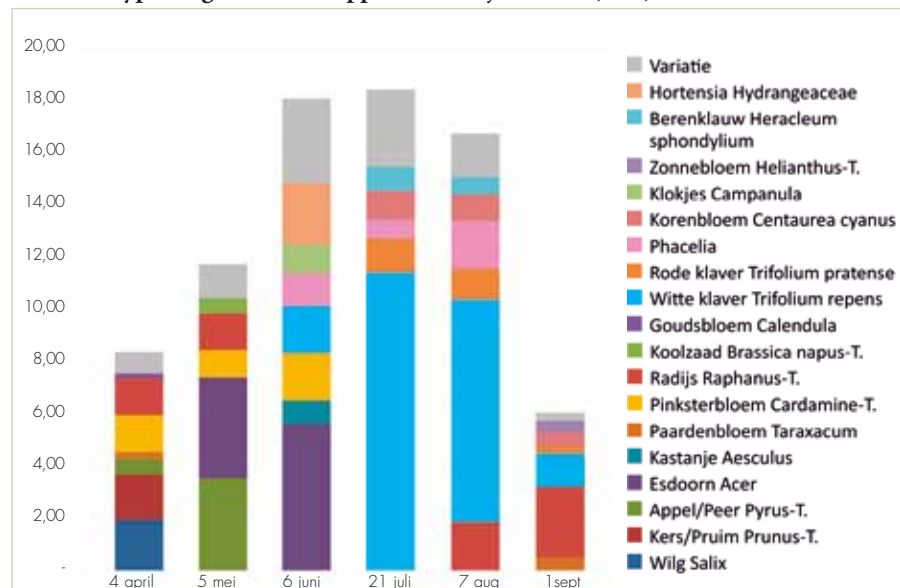
De drachtkalender is een hulpmiddel om inzicht te krijgen in het voedselaanbod voor honingbijen. De uitdaging voor de

imker en landbouwer is het realiseren van een lange bloeihoogte, dus vanaf het vroege voorjaar tot in de winter. Wilgen, maar ook krokussen en andere bolgewassen vormen de eerste voedselbronnen. Bloeiende

‘Stuifmeelbemonsteringen geven inzicht in welke drachtplanten belangrijk zijn.’

klimop sluit de rij in het najaar. Al met al is het een hele puzzel om het gehele seizoen voedselaanbod te creëren. Doe de test via www.drachtkalender.nl.

Stuifmeeltype omgerekend in oppervlakte bijenbrood (dm²)

Niet alleen honingbijen hebben baat bij een bijvriendelijk landbouwbedrijf: ook andere bloembezoekende insecten als vlinders, kevers, zweefvliegen en wilde bijen profiteren hiervan. En natuurlijk ook vogels die bessen of zaden eten in de winter. ■

Leen Janmaat en Boki Luske werken bij het Louis Bolk Instituut

www.odin-imkerij.nl
www.drachtkalender.nl

De nieuwe brochure 'Bijen op het landbouwbedrijf: werken aan een bijvriendelijker platteland' staat boordevol achtergronden en tips om uw landbouwbedrijf bijvriendelijk in te richten.

Gratis te downloaden of te bestellen via: www.louisbolk.org/nl/publicatie/?pubID=3018.